

Kotimainen joulukuusi pitää pintansa

Enemmän kuin miljoona kuuseta tuo pian joulutunnelmaa suomalaisiin koteihin. Noin puolet kuusista on peräisin suomalaisista metsistä ja viljelyn kuusen osuus on kasvamaan vauhdilla. Metsistä harvennustöiden yhteydessä poistetut kuusennäreet ovat katoamassa tupien nurkista.

Joulukuusen kasvatus on Suomessa hyvässä nousukidossa suurelta osin alan ammattilaisten ja harrastajien yhdistyksen, Joulupuuseuran ansiosta. Vaikka kotimaisten viljelyjen kuusen kokonaisuäärä jää vielä noin viidesosaan kaikista joulukuusista, näyttää tulevaisuus valoisalta.

Viljelyjen kuusen osuus on kaksinkertaistunut kahdessa kolmessa vuodessa. Kuluttajien vaatimukset ovat nousseet, nyt halutaan tuuhaa ja oikean muotoisen puu. Näihin vaatimuksiin vastaa leikattu ja hoidettu viljely kotimainen joulukuusi. Suomalaiset arvostavat myös luontoa säästävää, kemikaaleja karttavaa kasvatustapaa.

Kasvavaa bisnestä kuusilla

Suuri osa joulunvietäjistä saa edelleen kuusen omasta tai tuttavan metsästä. Noin puolet kuusista on ostettuja. Niistä noin joka toinen tulee vielä luonnonmetsistä. Ostetuista kuusista arviolta 200 000 on kotimaassa viljeltyjä. Ulkomailta tuodaan noin 50 000 joulupuuta. Kaupan arvo on likimain kymmenen miljoonaa euroa.

Tuontikuusien täsmällisen määrän arviointi on mahdotonta, sillä tullitilastoihin päätyvät vain yli 100 000 euron arvoiset erät. Valtaosan puista tuotavat suuret kauppaopkeijat, jotka käyvät halpoita tuontikuusia

joulun sisäänvetotuotteina.

Pääasiallinen tuontimaa on ollut Tanska, mutta myös Viro on tullut mukaan markkinoille. Tanska on supistanut tuotantoaan. Tänä jouluna sieltä arvioidaan vietävän eri puolilla Eurooppaa noin 9 miljoonaa kuusta, neljänneksen vähemmän kuin viime vuonna. Supistutus on nostanut laadukkaiden kuusien vientiä 10–20 prosenttia.

Kuusenviljely työlästä mutta kannattavaa

Joulupuuseuran arvion mukaan Suomessa on noin 500 hehtaaria joulukuusiviljelmiä ja niillä kasvamassa noin kaksi miljoonaa joulukuusta. Valtaosa viljelmistä on pieniä, keskikoko vain vähän yli hehtaarin. Jos hehtaareilla pystytään kasvattamaan noin 3 500 puuta joulukuusiksi, puoli miljoonaa kuusta voitaisiin tuottaa istuttamalla vuosittain noin satavisikymmentä hehtaaria.

Täydennystä viljelmien joulukuusiin voisi olla mahdollista saada hieman normaalia tiheämpinä perustettavien metsänviljelyalojen ylimääräisistä kuusentaimista. Niistä osa on mahdollista kasvattaa joulupuiksi uudistamista vaarantamatta.

Pari vuotta sitten tehdyssä Tom Finnilän opinnäytetyössä paneuduttiin joulukuusenviljelyyn kannattavuuteen Suomessa. Finnilän mukaan joulukuusten viljely on kannattavaa. Viljelmien perustamiseen ei kuitenkaan kannata ryhtyä suinpäin. Vähän yli kymmenen vuotta kestävä joulukuusen kasvatus vaatii paljon työtä ja taitoa. Yhden hehtaarin perustamiseen ja hoitoon markkinakelpoisiksi puiksi tulumin kestävään 600 tuentia

Joulupuiden lajikirjo kasvaa

Perisuomalaisella metsäkuusella on myös haastajia. Vuonna 2003 Suomessa viljellyistä puista seitsemän kymmenestä oli metsäkuusia. Omorikaeli serbiankuusta oli noin 18 ja mustakuusta alle 5 prosenttia. Joulukuusiksi on viljelty jonkin verran myös oka- ja douglas-kuusta sekä useita pihtalajeja. Jalokuuset, pihtat, ovat Keski-Eurooppassa erittäin haluttuja joulupuuta. Pihta on tullut venäjän kielen pihkaa tarkoittavasta sanasta. Pohjoisessaakin menestyvän siperianpihdan lisäksi eteläisessä Suomessa voidaan kasvattaa mm. palsami- ja harmaapihtaa.

Tuontikuusista suurin osa on jalokuusia, lähinnä kaukasi- anpihtoja. Kaukasianpihdalla on erikoinen historia. Sen löysi Mustan meren itäpuolelta Kaukasus-vuoristosta suomalainen Odessan yliopiston kasvitieteen professori A. von Nordman vuonna 1837.

Myös mänty voisi käydä joulupuuksi. Leikkaamalla tuuletettu mänty onkin hyvin suosittu joulupuuna Pohjois-Amerikassa. Meillä männyn koristeellisuutta ja sopivuutta joulupuuksi ei ole vielä keksitty pohjoisinta Lappia lukuunottamatta.

Tekokuusikaan ei ole ongelmaton

Tekokuusi löytyy meillä joka kymmenennestä taloudesta. Vuonna 2003 maailmassa myytiin lähes 10 miljoonaa tekokuusta.

Tekokuuset keksi amerikkalainen vessaharjoja valmistava yritys 1900-luvun puolivälissä. Ensimmäiset tekokuuset valmistettiin suurilta viljoilta

vessanpöntön puhdistusharjoilta. Nykyiset, pääosin Kiinassa kootut tekokuuset ovat kaukana niistä ja muistuttavat parhaimmillaan vähän matkan päästä katsottuna luonnosta löytyviä esikuviaan.

Amerikkalaisten selvitysten mukaan PVC-muovista ja metallista tehdyistä tekokuusista on hälyttävän usein irronnut terveydelle haitallisia määrää lyijyä. Ne eivät myöskään ole osoittautuneet niin paloturvalliseksi kuin on annettu ymmärtää.

Suomalaiselle pitää olla pitkä kuusi

Kuuset käyvät perinteisesti vilkkaimmin kaupaksi viimeisenä sunnuntai-iltapäivänä ja kolmena päivänä ennen jouluaattoa. Kauppaketjujen kuusi-kauppa on pidentänyt myyntisesonkia parilla viikolla. Yksityiset myyjät tyytyvät edelleen vajaan viikkoon.

Tanskassa puhutaan suomalaisyyisistä kuusista, sillä suomalaiset haluavat keskimäärin korkeampia puuta kuin keskierooppalaiset. Normaaliin olohuoneeseen mahtuu mukavasti noin kaksimetrinen kuusi. Suomalainen ostaa kuitenkin mielellään 2,5 metrisen puun ja tullaan sitten kotona, kun kuusta pitää lyhentää ja alhaalta sahata joulukuun oksakiehkura.

Joulukuusen pitää olla tuore, kaadettu aikaisintaan neljä viikkoa ennen joulua. Ennen sulattamista kuusen tyvestä saataan pala tuoreen imupinnan aikaansaamiseksi. Kuusi on asetettava jo sulatettaessa vesiastiaan. Kylmä suihkukin tekee hyvää ja puhdistaa puun. Vettä ei saa päästää vesiastian ei-käusenjalasta myöhemmin-lään luonnosta.

Joulukuusen juuret Keski-Euroopassa

Joulukuusi on olennainen osa suomalaista joulunviettoa. Suomalainen keksintö joulukuusi ei ole. Perinne juontaa juurensa 1500-luvun Keski-Eurooppaan. Strasbourgisissa joulukuusit yleistyivät nopeasti ja kuusi myytiin pian jo toreilla. Aluksi kuuset olivat pieniä, ne ripustettiin kattoon tai pystytettiin pöydille.

Kuuseen ilmestyivät 1600-luvulla koristeiksi värilliset perit ja makeiset, vähitellen kristilliset koristeet tähti, enkelit ja omenat valtasivat alaa. Kynnytilät tulivat kuusenkoristeiksi vuosisadan lopulla.

Pohjoismaihin ja Britanniin joulukuuset levisivät 1800-luvun alkupuolella saksalaisten aatelisten mukana. Ensimmäinen maininta joulukuusista suomalaisissa historiantikirjoissa on vuodelta 1829, jolloin paroni Klinkowström järjesti Helsingissä suuret jouluaaton kutsut. Joulukuusi yleistyi punkiporvariston piirissä niin nopeasti, että pelättiin metsien jopa häviävän 1800-luvun lopulla kun suuret, lattialla seisovat joulukuuset syrjäyttivät pöytäkuuset.

Suomen ensimmäinen värillisin sähkövalo in valaistu kuusi nähtiin Tampereen keskustorilla 1894. Maaseudulla joulukuusi yleistyi vasta 1900-luvulla. Kuusi on tänäkin jouluna valtaosassa koteja, vain kolmanneksella talouksista ei ole kuusta.

SEPPÖ HARTIKAINEN

Kirjoittaja on metsänhoitaja ja metsäkasvatuksen asiantuntija Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolassa.